

Marta CZYŻEWSKA, Karolina PADO, Lucyna ORENKIEWICZ

STYMULOWANIE PRZEDSIĘBIORCZOŚCI AKADEMICKIEJ JAKO WARUNEK ROZWOJU WSPÓŁCZESNYCH UCZELNI (NA PRZYKŁADZIE WYŻSZEJ SZKOŁY INFORMATYKI I ZARZĄDZANIA W RZESZOWIE)

ACADEMIC ENTREPRENEURSHIP IN DEVELOPMENT OF MODERN UNIVERSITIES – THE EXAMPLE OF THE UNIVERSITY OF INFORMATION TECHNOLOGY AND MANAGEMENT IN RZESZOW

Katedra Ekonomii, Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie
ul. Sucharskiego 2, 35-225 Rzeszów

Abstract. The aim of the article is to present the role of modern university in today's world. The main reason is to describe the strategy and actions taken by the University of Information Technology and Management in Rzeszow related with stimulating of the academic entrepreneurship. The UITM fulfils the mission of entrepreneurial university by the range of activities realized in the field of academic entrepreneurship, knowledge commercialization and cooperation with business.

Słowa kluczowe: finansowanie innowacji, komercjalizacja wiedzy, przedsiębiorczość akademicka, spółki uczelniane spin-off, stymulowanie przedsiębiorczości.

Key words: academic entrepreneurship, academic spin-offs, entrepreneurship stimulation, innovation financing, knowledge commercialization.

WSTĘP

Współpraca naukowców z przedsiębiorcami od wielu lat jest przedmiotem rozważań i prac uczelni. Dziś już nie tyle samo łączenie świata nauki ze światem gospodarki staje się wyzwaniem dla naukowców i przedsiębiorców, co sam proces tworzenia przedsiębiorstw przez naukowców, który wydaje się dominować w kreowaniu współczesnych modeli uczelni.

Celem artykułu jest prezentacja doświadczeń uczelni niepublicznej, jaką jest Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania w zakresie stymulowania przedsiębiorczości akademickiej.

MATERIAŁ I METODY

Autorki, jako pracownicy naukowo-dydaktyczni, współrealizowały niektóre z omawianych projektów, których celem była współpraca nauki z gospodarką oraz działania na rzecz promowania idei przedsiębiorczości akademickiej. Do realizacji celu artykułu wykorzystano metodę obserwacji jawnej uczestniczącej niestrukturalizowanej.

WYNIKI

1. Rozwijanie przedsiębiorczości akademickiej jako warunek zbliżenia świata nauki i biznesu

Coraz częściej pojawiają się w dyskusjach o roli uczelni takie terminy i sformułowania, jak „przedsiębiorczość akademicka”, „przedsiębiorczość innowacyjna”, „przedsiębiorczość technologiczna”, „przedsiębiorczość intelektualna”, „przedsiębiorczy naukowiec” czy „komercjalizacja wiedzy”. Doświadczenia światowe pokazują, że właśnie z uczelni wywodzi się wiele innowacyjnych, wyjątkowo cennych dla gospodarki przedsięwzięć komercyjnych. Powstające spółki odpryskowe (spin-off), zwane także spółkami akademickimi, uczelnianymi, profesorskimi, albo małymi formami technologicznymi (Matusiak i Matusiak 2007), są dowodem przedsiębiorczości rodzącej się także w świecie nauki, który do niedawna postrzegany był jako „oderwany od rzeczywistości gospodarczej”. To oderwanie świata nauki od biznesu przez wiele lat stawało się przyczyną braku porozumienia i współpracy między naukowcami i reprezentantami praktyki gospodarczej. Można mieć nadzieję, iż propagowanie przedsiębiorczości na uczelniach przyczyni się – także za pośrednictwem tworzonych firm akademickich – do zacieśnienia kontaktów uczelni z zewnętrznymi podmiotami działającymi w jej otoczeniu.

Uczelnia jest bowiem, oprócz przedsiębiorstw i władz samorządowych, trzecim ważnym aktorem odgrywającym kluczową rolę w budowaniu modeli efektywnej współpracy dla pobudzania przedsiębiorczości i innowacji i w celu zrównoważonego rozwoju regionów.

Niezwykle wysoki poziom koncentracji kapitału intelektualnego rodzi ogromne możliwości w zakresie tworzenia akademickich innowacyjnych rozwiązań użytecznych w praktyce gospodarczej. Zwiększenie poziomu wykształcenia społeczeństw wpływa pozytywnie na zwiększenie świadomości społecznej o roli uczelni w tworzeniu innowacyjnych przedsięwzięć biznesowych. To ze społeczności akademickiej „wyrastają” innowacyjne firmy odpryskowe, takie jak powszechnie znane: Bioton czy Vigo System, ale także mniej popularne, np. Pharmena, Novasome, Proteon Pharmaceuticals, Biomast, Immunolab, Ifotam, Sonomed, Cynel Unipress, DWLKK- Aviacom, Farmix, BTT Automatyka, Lut-Spaw, Sonel, Kucharczyk TE, Opticon Nanotechnology, EURx, BioInforBank, Bujno Synthesis (Tamowicz 2006).

Zadaniem współczesnych uczelni, jest już nie tylko realizacja humboldtowskiej misji uniwersytetu, ale też kreowanie postaw przedsiębiorczych wśród społeczności akademickiej, tworzenie praktycznych rozwiązań na potrzeby biznesu oraz inicjowanie i współtworzenie sieci powiązań partnerskich z otoczeniem biznesowym uczelni. Nowoczesny uniwersytet jest bardziej pragmatyczny, jego rolą jest nie tylko urzekać studenta pięknem nauki, ale też efektywnie przygotować go do działania w otaczającym świecie.

2. Instrumenty finansowe stymulujące przedsiębiorczość akademicką

Wyzwania stawiane uczelniom wspomagane są poprzez różnego rodzaju instrumenty stymulujące uczelnie do realizacji biznesowej misji współczesnego uniwersytetu. Dzięki wsparciu finansowemu z różnych źródeł współczesne przedsiębiorcze uczelnie mogą aktywnie realizować swoją nową misję. Skierowanie środków na realizację procesów badawczych i kształtowanie postaw przedsiębiorczych w społeczności akademickiej przyczynia się do inicjowania wartościowych przedsięwzięć uczelnianych, które istotnie wzbogacają potencjał przedsiębiorczy szkół wyższych.

Obecnie dostępnych jest prawie 30 programów wspierających naukę oraz komercjalizację wiedzy – są to fundusze zagraniczne i pochodzące ze źródeł krajowych. Spośród funduszy zagranicznych należy przed wszystkim wymienić Competitiveness and Innovativeness Framework Programme, czyli Program ramowy na rzecz innowacyjności i konkurencyjności na lata 2007–2013. Jeśli chodzi o krajowe źródła wsparcia nauki, to oprócz funduszy unijnych, które przewidują wiele różnych form wsparcia nauki oraz jej powiązań z biznesem, warto wspomnieć o takich inicjatywach i programach, jak: „Kreator innowacyjności”, którego celem jest wspieranie innowacyjnej przedsiębiorczości akademickiej, „Patent PLUS” dla wspierania patentowania wynalazków, inwestycje w infrastrukturę badawczą instytucji B+R, inwestycje infrastrukturalne tworzące powiązania kooperacyjne pomiędzy jednostkami naukowymi, badawczo-rozwojowymi a przedsiębiorstwami, rozwój klastrów, wsparcie wdrożeń wyników prac B+R, rozwój kapitału ludzkiego w przedsiębiorstwach. Dostępne są także środki z funduszy w ramach współpracy ponadnarodowej, np. Polsko-Norweski Fundusz Badań Naukowych czy Polsko-brytyjski program dla młodych naukowców.

Istotną grupę wsparcia stanowią fundacje, które kładą także nacisk na badania naukowe, rozwój technologiczny, innowacje oraz przedsiębiorczość młodych naukowców. Warto zauważyć takie programy, jak: „Innowator”, którego celem jest pomoc finansowa w przygotowywaniu i wdrażaniu innowacyjnych projektów we wczesnym etapie komercjalizacji, program „VENTURES” mający na celu wspieranie innowacyjnych projektów realizowanych przez młodych uczonych, ożywienie progospodarczych i proinnowacyjnych postaw wśród młodych naukowców, zachęcenie studentów ostatnich lat studiów, absolwentów i doktorantów do podejmowania pracy naukowej, której efekty będą mogły znaleźć zastosowanie praktyczne, a także zwiększenie atrakcyjności kariery naukowej w Polsce. Inne programy to: „Start”, „Team”, „Mistrz”, „Kolumb” i „Novum” (Informator. Programy i fundusze dla innowacyjności... 2009). Ponadto dostępne są bardzo liczne programy stypendialne dla młodych i zdolnych naukowców, np. „DAAD” i „Roche Diagnostics”, Stypendium Naukowe im. A. Pasek czy stypendia na krótkie pobyty badawcze dla młodych doktorantów i naukowców.

Dość duża konkurencja wśród uczelni w pozyskiwaniu kapitału powoduje, iż niektóre rodzaje wsparcia są trudno dostępne, jednakże już sama możliwość pozyskania kapitału na realizację przedsiębiorczych planów polskich uniwersytetów stanowi wyzwanie dla ambitnych i najbardziej przedsiębiorczych uczelni.

3. Stymulowanie przedsiębiorczości w Wyższej Szkole Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie

Realizując misję „ekonomicznego aktora” (Etzkovitz 2002), czyli przedsiębiorcy, w trosce o wdrażanie do praktyki promowanej powszechnie idei akademickiej przedsiębiorczości, Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie podejmuje od początku swego istnienia intensywne działania w zakresie zbliżania świata nauki i biznesu.

O przedsiębiorczym rodowodzie Uczelni świadczy przede wszystkim fakt, iż jej założycielem jest Stowarzyszenie Promocji Przedsiębiorczości, którego misją jest wspieranie rozwoju gospodarczego regionu poprzez m.in. kształcenie kadr gospodarki, integrację środowiska nauki i biznesu oraz działania konsultingowe na rzecz sektora małych i średnich przedsiębiorstw (MŚP).

Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania (WSliZ) aktywnie uczestniczy w życiu gospodarczym i inicjowaniu działań innowacyjnych w regionie Podkarpacia, zacieśnia współpracę z władzami samorządowymi oraz innymi uczelniami – wpływa na kształt regionalnej strategii innowacyjności, uczestnicząc w działaniach takich regionalnych instytucji, jak Podkarpacka Rada Innowacyjności czy Komitet Zarządzający Projektem Systemowym „Wzmocnienie instytucjonalnego systemu wdrażania regionalnej strategii innowacji w latach 2007–2013 w województwie podkarpackim”.

Ważnym łącznikiem Uczelni ze światem biznesu jest Instytut Gospodarki (IG), funkcjonujący przy WSliZ od 2001 roku. IG jest ośrodkiem naukowo-badawczym, którego misją jest dostarczanie innowacyjnych rozwiązań biznesowych współczesnym organizacjom poprzez wykorzystanie osiągnięć nauki i praktyki. Instytut Gospodarki oferuje dla klientów biznesowych opracowywanie ekspertyz, realizację badań (rynku, organizacji i społecznych), szkolenia i doradztwo strategiczne, inwestycyjne i projektowe. Aktywnie działa na rzecz środowiska biznesowego regionu, a także współpracuje z jednostkami samorządu terytorialnego oraz innymi jednostkami naukowymi.

W ramach strategicznych działań na rzecz rozwijania przedsiębiorczości innowacyjnej jesienią 2008 roku WSliZ utworzyła Centrum Transferu Innowacji i Przedsiębiorczości (CTliP). Misją CTliP jest przede wszystkim:

- inicjowanie i wspieranie innowacyjnych rozwiązań biznesowych tworzonych przez społeczność akademicką WSliZ oraz uczelni wchodzących w skład konsorcjum, tj. Wyższej Szkoły Europejskiej im. Ks. Józefa Tischnera w Krakowie i Wyższej Szkoły Zarządzania i Administracji w Zamościu;
- identyfikacja potrzeb innowacyjnych przedsiębiorstw oraz realizacja działań mających zaspokoić te potrzeby;
- przyczynianie się do dyfuzji nowych technologii;
- promowanie przedsiębiorczości akademickiej jako czynnika kształtującego długofalową konkurencyjność Uczelni i czynnika wzrostu jakości dydaktyki i badań naukowych.

Celem Centrum Transferu Innowacji i Przedsiębiorczości w ramach prowadzonej działalności jest realizowanie misji Uczelni w zakresie stymulowania przedsiębiorczości i promowania innowacyjności w społeczności akademickiej poprzez wsparcie pracowników w tworzeniu firm odpryskowych (spin-off), prowadzenie działalności szkoleniowej, doradczej, usługowej, badawczej i promocyjnej w zakresie komercjalizacji wiedzy i wspierania przedsiębiorczości.

Łącząc Uczelnię z jej otoczeniem CTliP nawiązuje współpracę z instytucjami okołobiznesowymi, inwestorami w celu komercjalizacji prac rozwojowych powstających na WSliz lub na uczelniach współtworzących konsorcjum. Zadaniem CTliP jest odgrywanie roli pośrednika między Uczelnią a biznesem, m.in. w transferze technologii, zwłaszcza w dziedzinie informatyki, która jest szczególną domeną WSliz. CTliP prowadzi badania w zakresie poziomu innowacyjności przedsiębiorstw w województwach podkarpackim, małopolskim i lubelskim. Jednym z celów badań jest diagnoza potrzeb innowacyjnych przedsiębiorstw dla dopasowania oferty rozwijającego się dopiero ośrodka do potrzeb lokalnego biznesu. Planowane jest również uruchomienie podobnych jednostek w Wyższej Szkole Zarządzania i Administracji w Zamościu oraz w Wyższej Szkole Ekonomii w Krakowie.

Wykorzystując swój potencjał, Uczelnia planuje uruchomienie portalu dla świata biznesu i nauki w zakresie transferu innowacyjnych rozwiązań. CTliP ma odgrywać rolę punktu kontaktowego dla przedsiębiorców, w zakresie możliwości współpracy z naukowcami i w celu wspólnej realizacji projektów. W miarę rozwijania swej działalności planowane jest włączanie się oraz wykorzystanie potencjału sieci ośrodków wsparcia innowacyjności w Polsce i za granicą.

Wsliz stara się pozyskiwać finanse na wiele przedsięwzięć, które umożliwiałyby prowadzenie działań na szerszą skalę, niż pozwalają na to obecne możliwości Uczelni. Obecnie podjęto próbę pozyskania środków w ramach programu operacyjnego „Kapitał ludzki” działania 8.2.1: Wsparcie współpracy sfery nauki i przedsiębiorstw, co umożliwiłoby pracownikom nauki odbywać staże w przedsiębiorstwach, gdzie zdobywaliby praktyczną wiedzę biznesową, a jednocześnie wspierali przedsiębiorstwa swoimi umiejętnościami i doświadczeniem. Uczelnia realizowała podobne przedsięwzięcie w latach 2005–2008 – pracownicy naukowcy przeprowadzili w związku z tym wizyty doradcze w przedsiębiorstwach („System przeciwdziałania powstawaniu bezrobocia na terenach słabo zurbanizowanych” – IW EQUAL)¹. Celem projektu było zdiagnozowanie sytuacji przedsiębiorstw i wspieranie ich rozwoju poprzez działalność doradczą. Ważnym celem projektu było opracowanie systemu wczesnego ostrzegania firm przed bankructwem².

¹ O tym oraz o innych projektach realizowanych w Wyższej Szkole Informatyki i Zarządzania, zob. http://www.wsiz.rzeszow.pl/pl/dzialalnosc_naukowo_badawcza/projekty/Strony/projekty.aspx.

² Więcej informacji zob. www.e-barometr.pl.

Jeśli chodzi o działania stymulujące przedsiębiorczość wśród studentów, to WSliZ włącza się aktywnie w tego typu działania. Jesienią ubiegłego roku była współgospodarzem organizowanego w Polsce Światowego Tygodnia Przedsiębiorczości, pierwszej i największej globalnej kampanii promującej postawy przedsiębiorcze wśród ludzi młodych³. Obecnie w ramach CTIIP realizowany jest projekt „Postaw na przedsiębiorczość”, finansowany z programu „Kreator innowacyjności”⁴, w ramach którego studenci, absolwenci i pracownicy podkarpackich uczelni mogą poprzez szkolenia i doradztwo zdobyć przygotowanie do prowadzenia działalności gospodarczej. Działaniem realizowanym w ramach projektu jest także konkurs na plan biznesowy z nagrodami pieniężnymi oraz prezentacja najlepszych przedsięwzięć potencjalnym inwestorom.

Uczelnia, pragnąc pobudzać przedsiębiorczość także wśród młodszej młodzieży, planuje pozyskać środki na realizację projektu dotyczącego szkoleń z zakresu przedsiębiorczości w szkołach średnich w województwach podkarpackim, małopolskim oraz lubelskim. Projekt „Przedsiębiorcze szkoły” zakłada ponadto różnego rodzaju atrakcyjne formy pobudzania przedsiębiorczości wśród młodzieży, takie jak konkursy, rozgrywki gier decyzyjnych, lekcje prowadzone w szkołach ww. województw.

Chcąc poszerzać wiedzę i ulepszać warsztat dydaktyczny z zakresu nauczania przedsiębiorczości pracownicy naukowo-dydaktyczni WSliZ zgłosili chęć uczestnictwa w projekcie „Sieć edukacyjna innowacyjnej przedsiębiorczości akademickiej. Przedsiębiorczość innowacyjna”. Po odbyciu planowanych szkoleń (pod warunkiem przyjęcia zgłoszeń) zostanie wdrożony na Uczelni program nauczania przedsiębiorczości innowacyjnej proponowany przez wybitnego specjalistę w zakresie nauczania przedsiębiorczości prof. Jerzego Cieślika.

W celu pobudzania przedsiębiorczości wśród pracowników naukowych podjęto realizację projektu „Nauka bliżej komercjalizacji”. Celem projektu jest przeszkolenie pracowników naukowych uczelni oraz pracowników jednostek B+R z obszaru Polski południowo-wschodniej w zakresie komercjalizacji wyników badań, ochrony własności intelektualnej, tworzenia spółek odpryskowych itp.

W celu zapewnienia stałego dostępu do źródeł finansowania innowacyjnych przedsięwzięć, rodzących się w społeczności akademickiej, planowane jest utworzenie sieci „aniołów” biznesu, która objęłaby swym zasięgiem teren trzech ww. województw. W ramach projektu planowane są działania informacyjno-promocyjne w zakresie finansowania przedsięwzięć przez „anioły” biznesu, fundusze załączkowe, venture capital i inne nowoczesne formy finansowania innowacyjnych przedsięwzięć. Przede wszystkim planuje się pozyskać „anioły” biznesu, a następnie kojarzyć ich z pomysłodawcami innowacyjnych przedsięwzięć. Planuje się także utworzenie funduszu załączkowego finansującego

³ Zob. Wstępne podsumowanie Światowego Tygodnia Przedsiębiorczości w Polsce, <http://www.tydzienprzedsiębiorczosci.pl/>, dostęp z dn. 1.08.2009 r.

⁴ Zob. strona projektu „Postaw na przedsiębiorczość”, <http://www.ctiip.wsiz.edu.pl/>, dostęp z dn. 1.08.2009 r.

także utworzenie funduszu załóżkowego finansującego przedsięwzięcia społeczności akademickiej.

DYSKUSJA

Analizując powyższe, można zastanowić się, w jakim stopniu wspieranie idei przedsiębiorczości akademickiej jest upowszechnione na uczelniach w Polsce. Czy działania podejmowane przez omówioną uczelnię niepubliczną można ocenić jako przedsiębiorcze? Ważne wydaje się stworzenie pożądanego modelu współczesnej uczelni oraz nakreślenie funkcji i zakresu działalności uniwersytetu w zakresie wspierania i kreowania przedsiębiorczości.

PODSUMOWANIE

Reasumując, można stwierdzić, iż przedsiębiorczość uczelni dziś to nie tylko moda, ale konieczność. Nauczenie studenta sprawnego poruszania się w otaczającym go świecie gospodarczym jest wręcz niezbędne. Trudne warunki na rynku pracy coraz bardziej skłaniają młodego człowieka do rozważenia możliwości założenia własnej firmy. Także pracownicy, planując swoje badania naukowe, nie powinni działać w oderwaniu od rzeczywistości. Należy zwiększyć nakłady na badania i prace rozwojowe. Uczelnie powinny wspierać intraprzsiębiorczość wśród swoich pracowników i studentów. „Przedsiębiorczy naukowiec”, „przedsiębiorczy student”, „przedsiębiorcza uczelnia” to terminy, które wpisały się w codzienność Wyższej Szkoły Informatyki i Zarządzania.

PIŚMIENNICTWO

- Etzkovitz H.** 2002. The Triple Helix: The Entrepreneurial University and the Industrialization of Research, in: Nobel Symposium nt. Science and industry in 20th Century, November 21-23 2002, [b.m.], Royal Swedish Academy of Sciences, <http://www.center.kva.se>, dostęp z dn. 01.08.2009 r.
- Informator. Programy i fundusze dla innowacyjności 2008/2009**, Olsztyn, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski, <http://www.uwm.edu.pl/ciitt/images/stories/file/informator.pdf>, dostęp z dn. 01.08.2009 r.
- Matusiak K.B., Matusiak M.** 2007. Pojęcie i ekonomiczne znaczenie przedsiębiorczości akademickiej. Zesz. Nauk. USzczec. 453, 155–165.
- Strona projektu „Postaw na przedsiębiorczość”**, <http://www.ctiip.wsiz.edu.pl/>, dostęp z dn. 1.08.2009
- Strona WSliZ – o projektach realizowanych w Wyższej Szkole Informatyki i Zarządzania** http://www.wsiz.rzeszow.pl/pl/dzialalnosc_naukowo_badawcza/projekty/Strony/projekty.aspx
- System przeciwdziałania powstawaniu bezrobocia na terenach słabo zurbanizowanych**, www.e-barometr.pl, dostęp z dn. 01.08.2009 r.
- Tamowicz P.** 2006. Przedsiębiorczość akademicka. Spółki spin-off w Polsce, PARP, Warszawa.
- Wstępne podsumowanie Światowego Tygodnia Przedsiębiorczości w Polsce**, <http://www.tydzienprzedsiębiorczosci.pl/>, dostęp z dn. 01.08.2009 r.